

Recenzné posudky

M. Finka a i.: Reflexia trvaloudržateľného rozvoja v procese hodnotenia predpokladaných vplyvov a rizík v rámci architektúry a urbanizmu

Problematika, ktorou sa článok zaoberá, je aktuálna, aj keď samotný názov príspevku je dosť mätúci a hovorí o dvoch viac-menej nekompatibilných problémoch. V ďalšom budeme predpokladať, že autor mal na mysli využitie koncepcie trvalo udržateľného rozvoja ako nástroja komplexného a preventívneho charakteru pri eliminácii rizík v rámci architektúry a urbanizmu. Téma by si skutočne žiadala seriózne vedecké spracovanie, čo však zrejme nebolo ambíciou predloženého príspevku, o čom svedčí ako jeho obsahový, tak aj formálny charakter. Prínos spracovania témy v rámci posudzovaného príspevku predpokladám skôr v rovine informatívnej než vedeckej. Príspevok informuje o cieľoch a výsledkoch grantovej úlohy "výskum a metodológia posudzovania rizikových impaktov v oblasti architektúry a urbanizmu na humánne životné prostredie" a v jeho predloženej podobe ho navrhujem zaradiť do kategórie odborných či informatívnych článkov. Vedie ma k tomu aj formálna stránka príspevku: napr. absencia tradičného členenia vedeckej štúdie, diskusie či zhrnutia poznatkov v závere článku, voľné narábanie s literatúrou, absencia prehľadu citovanej literatúry a ďalšie dôvody.* Som toho názoru, že pokiaľ by malo ísť o vedeckú štúdiu, vyžadovalo by to dosť zásadné prepracovanie príspevku po stránke obsahovej i formálnej.

RNDr. Mikuláš Huba, CSc.

* Niektoré z uvedených nedostatkov (napr. absencia zoznamu literatúry) boli autorom článku dodatočne odstránené.

Predmetný článok sa zaoberá mimoriadne aktuálnou problematikou, a to práve preto, že v obsahu ÚPN pre stupeň VÚC je definovaná nevyhnutnosť komplexného zhodnotenia navrhovaného riešenia, najmä jeho ekologických, ekonomických, sociálnych a územnotechnických dôsledkov. Toto zhodnotenie je potrebné naplniť obsahom zodpovedajúcim súčasným poznatkom, medzinárodným záväzkom SR a platnej legislatíve s osobitným zreteľom na zákon č. 127/1994 Z.z. Článok prináša výskumom i praxou verifikovaný názor možného postupu a obsahu hodnotenia navrhovaného územného rozvoja v územnoplánovacej dokumentácii z hľadiska životného prostredia, a dotýka sa i ekonomických a sociálnych dôsledkov. Z hľadiska medzinárodných záväzkov SR chýba v článku aplikácia Agendy Habitat (dokumentu konferencie OSN o ľudských sídlach Habitat II, uskutočnenej v Istanbule v roku 1996). Prínos a pôvodnosť článku je v načrtnutí aplikácie globálnych prístupov a vedeckých poznatkov v konkrétnej legislatívnej oblasti tvorby územnoplánovacích dokumentov, pričom osobitne oceňujem rozvrstvenie indikátorov pre jednotlivé stupne územnoplánovacej dokumentácie.

Ing.arch. Miloslava Pašková

Ján Ilkovič: Rodinná farma ako nový koncepcio-typologický druh v štruktúre výrobných zariadení vidieka

Článok J. Ilkoviča sa dotýka vysokoaktuálnych tém prebiehajúcej reštrukturalizácie vidieka. Má snahu analyzovať, syntetizovať vývoj v tejto oblasti a načrtávať riešenia, definuje základné tézy. V analytickej časti je spomínaný len úzky, vytrhnutý súbor problematik limitujúcich rozvoj osídlenia - chýba rozbor vývoja urbanizovaných štruktúr, spôsobu parcelácie, spôsobu obhospodarovania PPF, dedičských práv vzťahujúcich sa na pôdu. Vývoj po roku 1948 nemožno zúžiť len do kolektivizácie a "odstrihnutia človeka od pôdy". Je nutné akceptovať industrializáciu Slovenska, ekonomické a technologické trendy v poľnohospodárstve u nás i vo svete a v neposlednom rade i európsku tendenciu vyludňovania vidieka. K tomu sa pridružuje minimálne akceptácia platných noriem (napr. Stavebný zákon) a snaha obyvateľov o zvyšovanie obytného štandardu a zmenu životného štýlu. Problémom je neujasnená terminológia veľkostných kategórií. Jej upresnením by sa vytvoril základný predpoklad pre stanovenie limitov a regulatívov funkčného a priestorového využitia územia v územnom pláne sídla. Autorom načrtnutú zásadu zosúladienia rastlinnej a živočíšnej výroby je možné rozvinúť do širších súvislostí aj s delbou práce na viaceré subjekty. Stanovenie kategórií výrobných jednotiek sa zdá nekomplexné a pri niektorých je nutné polemizovať s ich lokalizovaním v intraviláne. Urbanisticko-typologické formy sa javia ako správne a vyčerpávajúce. Celkovo je možné článok hodnotiť pozitívne ako východisko pre hľadanie odpovedí na množstvo načrtnutých problémových okruhov.

Ing.arch. Vladimír Paško

Téma článku je nesporné aktuálna a to predovšetkým vzhľadom k očakávaným štruktúrnym zmenám venkova a zemедělství. Původnost a přínos článku spatřuji ve výstižné charakteristice situace zemědělství a v koncepci jak na současný stav reagovat. Považuji za správný názor, že pokud se nerozvine program podnikatelských aktivit na venkově, nemůže nastat jeho oživení a další rozvoj. Přiložené grafy poukazují, že hlavní podíl na aktivitách bude i v budoucnosti spočívat na transformovaných zemědělských podnicích. Zanedbatelná však nebude, jak správně autor článku předpokládá, ani účast alternativního zemědělství a produkce rodinných farem. Uvedené příklady řešení rodinných farem mohou posloužit jako vzory pro investory a projekční složky. Náročným úkolem, který stále čeká na řešení, je otázka modernizace a přestavby stávajících hospodářských dvorů bývalých JZD a státních majetků.

Prof. Ing.arch. Mojmír Kyselka, CSc.

K. Kattoš: Architektúra železničných objektov na Slovensku

Autor predstavuje výsledky trojročného výskumu železničiarkej architektúry z rokov 1995-97 v spolupráci s Výskumným a vývojovým ústavom ŽSR, podnetom ktorého je nadchádzajúce 150. jubileum výstavby železníc u nás. Najvýznamnejšie architektonické objekty, železničné stanice, ale aj skromnejšie stavby (strážne domčeky, skladiská, obytné a administratívne budovy, ktoré súvisia s budovaním železničnej siete na Slovensku) a ich historicko-architektonická hodnota v urbanistickom kontexte sú predmetom výskumu.

Najdôležitejšou časťou práce je vývojová etapizácia výrazu architektúry staníc, ktorá kopíruje spoločensko-politické dianie na Slovensku. V závere práce autor upozorňuje, že na Slovensku existuje nevelmi poznaný a nezhodnotený súbor viac ako 800 stavebne neraz ohrozených železničiarских technických pamiatok, ktoré si zasluhujú nielen pozornosť, ale i pamiatkársku ochranu.

Doc. Ing.arch. J. Krivošová, CSc.

Autor sa podujal aspoň v krátkom prehľade podať obraz o architektúre železničných objektov na Slovensku. Ide o závažnú tému, jednak preto, že tieto objekty majú veľavýznamné miesto v hospodárskom i spoločenskom živote, v prostredí sídel i krajiny, jednak preto, že sa často stávajú predmetmi necitlivého pôsobenia užívateľa resp. investora. Autor v článku podáva prehľadný obraz o hlavných obdobiach vývinu železničných objektov na Slovensku, na čo tohto ročné 150. výročie železníc na území Slovenska poskytuje vhodnú príležitosť. Pripomína, že v Ústrednom zozname kultúrnych pamiatok na Slovensku je t.č. iba päť historických objektov železničných staníc; táto skutočnosť je priamo výzvou venovať tejto problematike omnoho väčšiu pozornosť, ako doteraz. Je zarážajúce, že kultúrnymi pamiatkami doteraz nie sú napr. železničné objekty na Vrútkach, kde život celého mesta priamo súvisel so železnicou. Autor tiež správne pripomína, že historické železničné objekty sú s ohľadom na ich skromný výzor veľmi zraniteľné pri úpravách a prestavbách.

Záver: Článok pokladám za prínos v danej odbornej oblasti. Mohol by byť východiskom pre ďalšie práce o tejto u nás málo docenenej problematike. Odporúčam ho publikovať.

Ing.arch. Igor Thurzo

Elena Lukáčová: Architektúra na Slovensku - sprievodca (poznatky z riešenia grantového výskumného projektu)

Predložený článok E. Lukáčovej predstavuje informáciu o ďalšom významnom grantovom projekte kolektívu KDAU, ktorý má, podobne ako

predchádzajúci projekt Sakrálna architektúra na Slovensku, ambície na publikovanie. Tematicky je orientovaný do vydavateľsky atraktívnej oblasti sprievodcovskej literatúry, čo ovplyvnilo aj riešenie projektu. Sprievodca nemá za cieľ osloviť len odborníkov, má postihnúť podstatne väčší záber záujemcov i z radov laickej verejnosti, čo predznamenáva aj výber jednotlivých druhov architektonickej činnosti. Významný moment predstavuje aj riešenie vzťahu regionalizácie k novému územnému členeniu a chronologická línia architektúry. Výber vyústil do generálneho zoznamu 1017 objektov, z ktorého bolo doposiaľ spracovaných 303 hesiel.

Spracovanie tejto závažnej problematiky je prepotrebné. Problematickým sa zdá z vedeckého hľadiska prístup k riešenej problematike, podstatne väčší dôraz bolo treba položiť na kritériá pre zaradenie jednotlivých pamiatok do zoznamu (takýto pasport mal byť prílohou článku). Napriek tomu, že autori deklarujú celý záber riešenej problematiky architektúry a urbanizmu, predsa len urbanistická dimenzia sa zdá byť čiastočne podhodnotená. Ďalším problémom z hľadiska výberu pamiatok je ich stav a fotogenickosť: nezaraďovanie schátralých objektov oslabilo reprezentatívnosť výberu. Dôležitá je logika a prehľadnosť spracovaného materiálu, nemenej dôležitým momentom je grafická časť (jednotný rukopis, kvalita fotografií). Záverom možno konštatovať, že predkladaný článok spĺňa kritériá kladené na odborné články a odporúčam ho publikovať.

Doc. Ing.arch. Peter Vodrážka, PhD.

Štefan Majtán: Revitalizácia a obnova architektúry a osídlenia chránenej krajinnej oblasti Biele Karpaty ako predpoklad uchovania jej krajinárskych hodnôt.

Spracovaný materiál považujem za maximálne aktuálny a potrebný nielen pre odborné kruhy, ale aj pre širší okruh pracovníkov štátnej správy či miestnych samospráv a pre široký okruh zainteresovaných občanov, aj keď materiál úrovňou svojho spracovania rozhodne nie je širokému okruhu čitateľov určený, nakoľko predpokladá dosť vysokú úroveň odborných znalostí. Materiál, spracovaný na úrovni štúdie, prezrádza dobrú autorovu znalosť sledovaného územia, základných foriem jeho osídlenia a regionálnej architektúry. Vidí sa mi však, že príliš veľká pozornosť je venovaná prírodným zoobotanickým hodnotám CHKO Biele Karpaty a historickému vývoju sídel. Vhodnejšie by bolo venovať väčší priestor dnes už prakticky ustáleným formám sídelných štruktúr, charakteristických zástavieb hospodárskych dvorov a regionálnej znakovosti pôvodnej architektúry, ktoré sú súčasťou charakteristického koloritu krajiny a ktoré sú z Bielych Karpát vytláčané novou výstavbou.

Ing. Miroslav Dužík

L. Vítková: Sociálne bývanie - základná stratégia komunálnej bytovej politiky

V súčasných podmienkach transformácie ekonomiky je oblasť bývania jedným z najproblematickejších článkov sociálnej a ekonomickej politiky nášho štátu. Príčiny nemožno hľadať len v ekonomickej oblasti, ale v celej šírke komplexne nepochopenej podstaty sociálneho bývania na všetkých úrovniach štátnej, verejnej i súkromnej sféry až po jedinca.

Chýba stratégia sociálnej bytovej politiky, preto treba uvítať vedecké pojednanie Dr. L. Vítkovej na túto tému. Autorka so znalosťou celoeurópskych trendov v tejto oblasti lapidárnou formou v správnej metodologickej postupnosti analyzuje pojmy, hľadá východiská a prakticko-odborné postupy pre vypracovanie a realizáciu stratégie bývania u nás na úrovni mesta.

Prínos tejto práce treba vidieť aj v hierarchizácii problémov a vytypovaní tématických okruhov, ktoré treba na vedeckej úrovni riešiť. V tomto zmysle je orientovaný aj jej príspevok do pripravovanej grantovej úlohy. „Aktualizácia foriem bývania v transformačnom procese spoločnosti“ na Katedre architektonickej tvorby obytných budov.

Prof. Ing.arch. Ján Antal, CSc.

Široce pojaté téma článku je dobre štruktúrované. Vychádza z vedomí spoločensko-politického významu bydlenia, jeho sociálnych a ekonomických aspektov. Dôraz je pak položený na vlastní urbanistické a architektonické utváranie obytného prostredia. S ohľadom na tyto skutočnosti pokládám článok za vedecký.

Obytné prostredie je vizitkou spoločnosti, má ale také značný výchovný vliv. Svou kvalitou, charakterom a obsahom sa podieľa na výchove, najmä detí a mládeže. Základné požiadavky na kvalitu obytného prostredia sú presne formulované a dobre ŕazené. Zdôraznenie miestnych (regionálnych) tradícií a rešpektovanie charakteristických rysov sídel pokládám tiež za veľmi správne a žiadoucí. V texte je tiež zdôraznená potreba zamieriť rozvoj bydlenia v najbližšom období predovšetkým na vnútornú časť mest a to vo všetkých uvedených formách.

Doc. Ing.arch. Jan Mužík, CSc.

P. Havaš: O architektúre a filozofii jej tvorby

Po úvodnom objasnení podstaty architektonickej tvorby pristupuje autor článku k hodnoteniu modernej (funkcionalistickej) architektúry medzivojnového obdobia.

Rozbor vývojovej etapy s odkazmi na názory a tvorbu najvýznamnejších architektonických centier Európy veľmi dobre vystihuje podstatu

dobového vývoja. Kládmi štúdie je, že všeobecne akceptované, konvenčné názory sú tu konfrontované s osobným pohľadom autora, okrem iného aj so zámerom vyvolania diskusie.

Za podstatný zlom a súčasne prínos vo vývoji teórie architektúry XX. storočia vidí v nahradení tvaroslovných kánonov filozofickým systémom architektonickej tvorby. Súčasťou rozboru a hodnotenia sú aj deformované obdobia vývoja architektúry spolu s kritikou centrálne riadenej architektonickej tvorby. V ďalších častiach sa autor zaoberá výrazovými smermi, ktoré sa objavili v poslednej štvrtine storočia. Táto časť článku má do určitej miery charakter apológie funkcionalizmu so súčasnou kritikou postmodernity.

Záver článku vyúsťujú do formovania vlastnej autorovej filozofie, stanovujúcej princípy architektonickej tvorby, ktoré vychádzajú zo zásad humanizmu a plurality názorov umožňujúcich rôznorodosť architektonických riešení. Zdôrazňuje sa tu presvedčenie, že odkaz modernej architektúry medzivojnového obdobia je stále aktuálny.

Záverom konštatujem, že predložený článok spĺňa kritériá vedeckej štúdie, a preto odporúčam jeho uverejnenie.

Ing.arch. Imrich Jankovich, DrSc.

Príspevok si nerobí nárok na to, aby bol vedeckou štúdiou, ktorá by relatívne vyčerpávajúco a na základe doterajších poznatkov v odbornej literatúre riešila nastolovanú problematiku. Formou i spôsobom výkladu je osobným vyznaním tvorcu a pedagóga s dlhoročnými skúsenosťami, ktorý využíva argumenty rozličnej úrovne, aby obhájil svoj príklon k funkcionalizmu nie ako ku konkrétnemu štýlu alebo smeru, ale ako k filozofii modernej architektúry vôbec. Takýto "mimoštýlový" rozbor, ktorý sa zaoberá viac architektonickým myslením, ako formálnymi znakmi jeho výsledkov, považujem za podnetný. Má však aj svoje nebezpečenstvá, z ktorých najväčšie je strata historického kontextu. Ďalšími sú i neprepracovanosť pojmov a ich nevýrazná významová diferenciacia: je otázne či a od akej úrovne možno formulované návody, princípy tvorby konceptu považovať za filozofiu a nevedno v akom vzťahu je takáto "filozofia" s teóriou konkrétneho architekta alebo architektonického smeru. Tieto rozlíšenia neprináša ani príspevok prof. Havaša, ale v jeho výsostne osobnostnej spovedi ich ani nikto neočakáva. Domnievam sa, že aj takýto žánr môže obohatiť obsah vedeckého časopisu. O to viac, že odznel ako inauguračná prednáška prof. Havaša na našej fakulte a ani po publikovaní v iných časopisoch nestratil svoju pôvodnosť a zreteľne odráža myslenie takmer celej jednej generácie architektov a súčasne pedagógov našej fakulty.

PhDr. Marián Zervan, CSc.